

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
2η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση Μεταδιδακτορικών Ερευνητών/τριών

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: Η παρουσία της θρησκείας στη λογοτεχνική κριτική του ελληνικού Μεσοπολέμου (1922-1940)

Επιστημονικός/ή Υπεύθυνος/η: Βασίλης Μακρυδήμας

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: Θρησκεία και ελληνική λογοτεχνική κριτική (1922-1940)

Επιστημονική Περιοχή: Νεοελληνική Λογοτεχνία

Φορέας Προέλευσης και Χώρα:

Φορέας Υποδοχής: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Συνεργαζόμενος Φορέας:

Ιστοσελίδα προβολής του Έργου (αν υφίσταται):

Ποσό Χρηματοδότησης: 129.240 €

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 24 μήνες

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου

Οι σύγχρονοι μελετητές φαίνεται να συμφωνούν πως είτε με τον έναν τρόπο –μέσα από τη θρησκευτικότητα- είτε με τον άλλο –εξάπλωση του αγνωστικισμού, αθεϊσμού ή απιστίας-, το θρησκευτικό κοσμοείδωλο δεν εξοβελίστηκε από τους προβληματισμούς του νεωτερικού ανθρώπου. Η πλούσια ξενόγλωσση βιβλιογραφία αποδεικνύει ότι ο θρησκευτικός στοχασμός τόσο ως έλξη όσο και ως απώθηση μαγνήτισε τους λογοτέχνες στη διάρκεια του 19ου και 20ού αι. Όσον αφορά, όμως, την ελληνική πραγματικότητα, ανάλογες συστηματικές μελέτες για τη διαπλοκή της λογοτεχνίας με τη θρησκεία σπανίζουν. Στόχος, λοιπόν, του ερευνητικού έργου είναι να μελετήσει το ζήτημα της διαπλοκής των δύο πεδίων από την πλευρά της ελληνικής λογοτεχνικής κριτικής, την περίοδο του Μεσοπολέμου (1922-1940). Με δεδομένη την ιχνογράφηση της πίστης ως διαμορφωτικού παράγοντα για την άσκηση κριτικής, η έρευνα φιλοδοξεί να επεκταθεί σε ένα ποικίλο πλέγμα ζητημάτων. Με κέντρο –αλλά όχι αποκλειστικό- τον χριστιανισμό ως κυρίαρχη θρησκευτική κουλτούρα της Ελλάδας, η ερευνητική ομάδα θα ανατάμει τον λόγο της κριτικής για λογοτεχνικά έργα με θρησκευτικό υπόβαθρο ή για ευρύτερα θρησκευτικά ζητήματα, που απασχόλησαν τη διάνοηση του Μεσοπολέμου, αποπειρώντας να διαπιστώσει το πώς διασταυρώθηκε η θρησκεία με τη λογοτεχνία σε: α) ιστορικο-ιδεολογικό επίπεδο (πρόσληψη του Βυζαντίου ως παράγοντα διαμόρφωσης του προσώπου του νέου ελληνισμού), β) φιλοσοφικό επίπεδο (δεξίωση του ρεύματος του υπαρξισμού), γ) γλωσσικό - υφολογικό επίπεδο (η παρουσία και η λειτουργία της θρησκευτικής γλώσσας στην κριτική της περιόδου), και τέλος δ) συλλογικό και εξατομικευμένο επίπεδο (η επίδραση της θρησκείας σε έντυπα και κριτικούς της περιόδου). Η διεπιστημονικότητα του θέματος επιβάλλει να δοθεί προσοχή, εκτός από κριτικά κείμενα, και σε μη λογοτεχνικά κείμενα, δοκιμιακού, θεολογικού, φιλοσοφικού κ.λπ. τύπου, που δημοσιεύτηκαν την εικοσαετία αυτή, κυρίως στις ιδεολογικές τους παραμέτρους, που μπορούν να φωτίσουν τη θέση της θρησκείας στο Μεσοπόλεμο.

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου

Συμφωνώντας με την άποψη ότι κάθε χρήση της γλώσσας συνιστά μια λογοθετική πρακτική με εξουσιαστικές συνεπαγωγές, το ερευνητικό έργο είναι μια αφορμή να μελετηθεί η ιδεολογική χρήση της θρησκείας μέσα στις γλωσσικές εκφάνσεις του κριτικού λόγου και να αναδειχθούν τα ποικίλα συμφραζόμενα μέσα στα οποία το θρησκευτικό στοιχείο είτε εγείρει ηγεμονικές αξιώσεις της κυρίαρχης, λογοτεχνικής εν προκειμένω, κουλτούρας μιας περιόδου είτε, και αν, αμφισβητεί συμβατικές οριοθετήσεις παγιωμένων πνευματικών μοντέλων. Για τον λόγο αυτό, η έρευνα επιμερίζεται σε δύο επίπεδα: αφενός στην εξέταση των προφανών νοημάτων των κριτικών κειμένων σχετικά με έργα θρησκευτικού περιεχομένου ή με τρέχοντα θρησκευτικά ζητήματα της μεσοπολεμικής διανόησης, αφετέρου στη μελέτη του θρησκευτικού λεξιλογίου των κριτικών όχι ως τυχαίας αλλά εσκεμμένης λεκτικής επιλογής που αποκαλύπτει βαθύτερα νοήματα για αυτόν που το μεταχειρίζεται. Άλλωστε, κάθε κοινωνική ομάδα επιστρατεύει έναν συγκεκριμένο γλωσσικό κώδικα με υποβόσκουσες αποδοχές και αποκλίσεις. Στα συμφραζόμενα ενός κειμένου, ο θρησκευτικός κώδικας ενισχύει τους κοινούς δεσμούς όσων αναγνωστών μπορούν να τον αποκωδικοποιήσουν και να τον κατανοήσουν. Για τον ίδιο τον κριτικό δε, αυτός είναι πολλές φορές και ένας έμμεσος τρόπος απόκτησης κοινωνικού κύρους αφού παρουσιάζεται σαν ένα είδος πνευματικού καθοδηγητή. Με λίγα λόγια, η καινοτομία της παρούσας έρευνας έγκειται στην ανάδειξη των ιδεολογικών (ανα)σημασιοδοτήσεων της θρησκείας μέσα από τις γλωσσικές εκφάνσεις του κριτικού λόγου. Για πρώτη φορά μια εκτεταμένη φιλολογική εργασία εστιάζει στα ποικίλα συμφραζόμενα μέσα στα οποία το θρησκευτικό στοιχείο άνθισε ως παράγοντας διαμόρφωσης κριτικού λόγου.

Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του Ερευνητικού Έργου

Θεωρώντας πως η θρησκεία είναι ένας δυναμικός παράγοντας διαμόρφωσης του πολιτισμικού προσώπου μιας κοινότητας, ο χώρος της λογοτεχνικής κριτικής είναι ο κατεξοχήν εύφορος για τη μελέτη αυτής της συνθήκης. Τα αποτελέσματα του ερευνητικού έργου αναμένεται να:

α) προσφέρουν μια ψύχραιμη αποτίμηση του αντίκτυπου της θρησκείας, ιδιαίτερα του χριστιανισμού (αλλά όχι μόνο) στη συγκρότηση του μεσοπολεμικού διανοητικού τοπίου, μέσα από την αποτίμηση της έλξης ή της απώθησης των κριτικών από τη θρησκεία σύμφωνα και με τις κυρίαρχες ιδεολογικο-πολιτικές ιδέες της εποχής

β) οδηγήσουν στη διατύπωση συγκεκριμένων συμπερασμάτων για την ίδια τη λογοτεχνική κριτική. Τα τελευταία χρόνια, μελετητές και ακαδημαϊκοί στην Ελλάδα εκδηλώνουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη λειτουργία της κριτικής. Η ερευνητική μας ομάδα στοχεύει στην επικέντρωση μιας αγνοημένης πτυχής της κριτικής. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να περιμένει κανείς ότι στόχος είναι μια θεολογική ερμηνεία των υπό μελέτη κειμένων. Εξετάζοντας στενά την ίδια τη γλωσσική δομή του λόγου των κριτικών, επιθυμούμε να οδηγηθούμε σε μια βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η θρησκεία μέσα από τη λογοτεχνική κριτική επηρέασε τους διανοητές του Μεσοπολέμου κατά την εμπλοκή τους με τη λογοτεχνία.

Μέχρι τη λήξη του ερευνητικού έργου το σχετικό υλικό της αποδελτίωσης θα έχει καταρτιστεί σε μια ψηφιακή βάση δεδομένων, προσβάσιμη στον καθένα. Αυτό θα ενισχύσει ακόμη περισσότερο τον αντίκτυπο της έρευνας καθώς περισσότεροι μελετητές θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στη μελέτη διαπλοκής της θρησκείας με τη λογοτεχνική κριτική, εμπλουτίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο και τα δικά μας συμπεράσματα. Τέλος, το συνέδριο που θα πραγματοποιηθεί στο τέλος του ερευνητικού έργου θα δώσει αφενός στην ομάδα μας την ευκαιρία διάχυσης των αποτελεσμάτων αλλά, κυριότερα, στα υπόλοιπα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας τη δυνατότητα παρουσίασης των δικών τους ευρημάτων/συμπερασμάτων γύρω από το υπό εξέταση ζήτημα.

Η σημασία της χρηματοδότησης

Η ύπαρξη χρηματοδοτούμενων ερευνητικών προγραμμάτων είναι πολύ μεγάλο κίνητρο ακαδημαϊκής ανέλιξης στην Ελλάδα, κομβικής μάλιστα σημασίας αν αναλογιστεί κανείς ότι από την περίοδο της οικονομικής κρίσης και μετά οι ερευνητικές θέσεις των Ιδρυμάτων της χώρας έχουν συρρικνωθεί και μόνο περιστασιακές θέσεις προσφέρουν περιορισμένες οικονομικές απολαβές σε νέους ερευνητές. Σε κάθε περίπτωση, το αδιαμφισβήτητο όφελος για όλα τα μέλη της ερευνητικής ομάδας είναι ένα: η απόκτηση εμπειρίας σε ένα μεγάλης κλίμακας ερευνητικό έργο, στοιχείο απαραίτητο για την ενίσχυση του προφίλ του καθενός ώστε από εκεί και έπειτα να μπορεί να διεκδικήσει μια καλύτερη θέση σε ερευνητική ή ακαδημαϊκή βάση.

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr